

Гонорар успіху як додаткова винагорода за надану правничу допомогу

У сучасній правовій системі України одним із перспективних питань, які постають перед науковцями є питання щодо відшкодування витрат, пов'язаних із правничою допомогою адвоката, в розумінні «гонорару успіху», тобто можливості отримання додаткової винагороди у випадку позитивного вирішення спору на користь клієнта. До основних науковців, що висловили свою правову думку з цього приводу слід відмітити, таких, як Н.М. Бакаянова, Т.В. Варфоломеева, О.М. Дроздов, О.Г. Яновська, В.В. Заборовський та інші.

Враховуючи думки науковців та судову практику останніх років спробуємо висловити своє бачення вирішення даного питання.

Поняття гонорару походить із Римських часів та означало почесний дар (*honorarium*), тобто своєрідна подяка за захист в суді, коли справа була благодійною. В теперішній час поняття гонорар визначено законодавцем в частинах першій та другій статті 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», та означає, що «гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту і представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту ... порядок обчислення гонорару та умови сплати і повернення визначаються у договорі про надання правничої допомоги» [1].

При визначенні розміру гонорару відповідно до частини третьої статті 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» враховується складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, витрачений ним час, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини.

Крім наведеного, частина друга статті 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає форми обчислення гонорару, як фіксований та погодинний. Разом з тим нерідко адвокат та клієнт домовляються про певну «надбавку» за позитивний результат справи, однак суди по різному реагують на такі домовленості.

Оскільки згідно ч.4 ст. 263 ЦПК України при виборі і застосуванні норм права до спірних правовідносин суди повинні враховувати висновки щодо застосування цих норм права, викладені в постановках Верховного Суду, то вважаємо за необхідне розглянути судову практику Верховного Суду з цих питань.

В Україні позиція Верховного Суду відносно «гонорару успіху» адвоката була неоднозначною та постійно змінювалася, і суди приймали протилежні рішення, прикладом чого є позиція суду у постанові від 26.09.2018 по справі № 754/1513/16-ц від [2], що відрізнялась від мотивувальної частини постанови від 12.06.18 у справі № 462/9002/14-ц [3] та постанов Верховного Суду від 03.07.19 у справі №757/20995/15-ц, [4]. від 22.05.18 у справі №826/8107/16, від 10.07.19 у справі №912/2391/16.

Як зазначає Дроздов О.М. важливим поштовхом для вирішення даного питання було Рішення №35 Ради адвокатів України «Про розгляд звернення адвоката Дроздова О.М. щодо «гонорару успіху» адвоката за надану правничу

(правову) допомогу» від 12.04.2019, в якому Рада адвокатів України роз'яснила: «Адвокат має право отримувати «гонорар успіху» за надану правничу допомогу, розмір якого чинним законодавством не обмежений та визначається договором про надання правової допомоги між адвокатом та клієнтом, а також що адвокату не рекомендується заявляти в судовому порядку вимогу щодо відшкодування сплаченого йому «гонорару успіху» за надану правничу (правову) допомогу» [5] крім цього, було вирішено створити робочу групу для розробки додаткових правил при визначенні розміру та порядку виплати гонорару успіху адвоката за надану правничу допомогу у відповідності до діючого законодавства України та міжнародної практики.

Дану правову проблему розглянула Велика Палата Верховного Суду у своїй постанові від 12 травня 2020 року по справі № 904/4507/18, яка фактично вирішила питання віднесення до судових витрат «додаткової винагороди», якщо вона передбачена, в залежності від результату розгляду справи, договором про надання правничої допомоги.

Згідно висновку Великої Палати ВС, «домовленість про сплату гонорару за надання правничої допомоги є такою, що склалася між адвокатом та клієнтом, у межах правовідносин між якими і може розглядатися питання щодо обов'язковості такого зобов'язання. Відповідна сума, обумовлена сторонами до сплати у твердому розмірі під відкладальною умовою, є складовою частиною гонорару адвоката, тож належить до судових витрат, і в контексті вирішення судом питання про розподіл судових витрат суди повинні оцінювати розумність витрат, їх співмірність із ціною позову, складністю справи та її значенням для позивача»[6].

Також необхідно відмітити, що наведений висновок Верховного Суду відповідає позиції Європейського суду з прав людини, викладеній наприклад у рішенні від 19.10.20 по справі «Іатрідіс проти Греції» де суд говорить, що «гонорар успіху» це домовленість, згідно з якою клієнт повинен виплатити адвокату, як винагороду певний відсоток від присудженої йому судом грошової суми, у випадку коли буде позитивне для клієнта рішення, водночас відшкодування судових витрат передбачає, що встановлена їх реальність, необхідність і, крім того, умова розумності їх розміру [7].

Відповідно до статті 627 ЦК України закріплено принцип свободи договору, який полягає у можливості укласти договір або утримуватися від його укладення, а також визначати його зміст на свій розсуд відповідно до досягнутої з сторонами домовленості, відтак можемо рекомендувати сторонам уважніше підходити до змісту договору про надання правничої допомоги.

Згідно діючої системи відшкодування правничої допомоги законодавець не регламентує чітких критеріїв та мінімальних розмірів для розрахунку додаткової винагороди за надану правничу допомогу адвокатом, відсутні також максимальні розміри таких ймовірно понесених витрат, а фактично визначення коригування такого розміру віднесено до компетенції відповідного суду, при вирішенні питання розподілу судових витрат, водночас запровадження порядку розрахунку та виплати гонорару успіху адвоката за надану правничу допомогу потребує детального вивчення, аналізу та впровадження у відповідних законодавчих актах.

Підсумовуючи вищенаведене можемо сказати, що з метою розбудови правової держави в Україні на законодавчому рівні слід регламентувати чіткі

критерії щодо визначення додаткової винагороди адвоката в залежності від позитивного результату справи, встановити порядок розрахунку та сплати цієї винагороди, а також доповнити статтю 27 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» інформацією про те, що «гонорар успіху» є частиною винагороди адвоката, яка визначається за домовленістю адвоката та клієнта та при цьому залежить від настання певних обставин.

Література:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Постанова Верховного Суду у справі № 754/1513/16- ц від 26.09.2018 URL.: <https://reyestr.court.gov.ua/review/%2076886190/>
3. Постанова Верховного Суду від 12.06.18 у справі № 462/9002/14-ц URL.: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75003682>.
4. Постанова Верховного Суду від 03.07.19 у справі №757/20995/15-ц,URL.: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83203381>.
5. Стаття О.М.Дроздова «Гонорару успіху адвоката бути!» URL.: <https://unba.org.ua/publications/5502-gonoraru-uspihu-advokata-buti.html>
6. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 12 травня 2020 року у справі № 904/4507/18 (провадження № 12-171гс19) URL.: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91572017>
7. Рішення у справі "Ятрідіс проти Греції" URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_363#Text.

УДК 35.07

Крамарчук Н. Р.
аспірант другого року навчання
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

Проблемні аспекти адміністративно-правового регулювання в умовах воєнного стану

Воєнний стан в Україні створив надзвичайний правовий контекст, у якому держава змушена балансувати між забезпеченням національної безпеки та дотриманням прав людини. Такий стан справ актуалізував низку адміністративно-правових проблем, що пов'язані з: обмеженням конституційних прав і свобод; правовою невизначеністю норм; надмірною централізацією влади; зловживанням воєнним режимом для обмеження опозиційності; порушенням адміністративних процедур; браком контролю за діями військових адміністрацій; обмеженим доступом до правової допомоги.

Воєнний стан передбачає допустимість обмеження деяких прав, зокрема свободи пересування, мирних зібрань, права на таємницю листування тощо. Проте, ці обмеження часто непрозорі та без чітких механізмів оскарження і тому, на сьогодні існує істотний ризик зловживань та вибірковості. Найбільш